

Apunts al marge: una conversa amb Nora Ancarola

Arribo a l'estudi de la Nora, constipada i amb un feix de fotocòpies d'un catàleg que acaba de publicar. Les fotocòpies estan plenes d'apunts als marges, escrits a boli i amb mala lletra. Aquest és tot el material que duc, a part del mòbil, per a tenir una conversa amb ella i, després, escriure un text. Per uns moments em sento molt poc professional traient les fotocopies doblegades de dins la bossa (sense carpeta, en format físic i els accidents que se'n deriven). Probablement seria més adequat portar un d'aquells macs primis i lleugers -que no tinc- per llegir i prendre apunts o, com a mínim, una agenda, una Moleskine. No pas un grapat de fotocopies i bolígrafs a mitja tinta. Però amb la Nora ens vam conèixer a l'escola d'art i disseny Llotja, quan ella era la professora de llenguatges d'avantguarda i jo una estudiant que sempre treia els apunts i esbossos arrugats de la motxilla. Aquest fet em tranquil·litza, genera confiança pensar que algú t'ha conegut al llarg del procés d'aprendre, insistir, fer errors i provar de nou. Al tema de la docència i els estudis en art hi tornarem més endavant, amb el fluir de la conversa.

A l'estudi de la Nora està encesa l'emissora de música clàssica i posada la calefacció. M'ofereix té calent i galetes, l'hospitalitat també relaxa l'ambient.

Al cap i a la fi hem quedat per parlar, per anar comentant projectes i fets de la vida, coses que són art i política, vida i feina. També ens podem saltar el rigor i fredor professional, no cal estructurar amb preguntes i respostes, ni tancar els eixos temàtics.

Estem d'acord en que això serà una deriva.

Però les derives també tenen punts de partida.

Aquesta, comença amb la imatge en blanc i negre d'una noia jove carregant maletes de viatge en el que sembla ser l'exterior d'un aeroport. Mira a càmera somrient un 31 de desembre de 1977 al aeroport d'Ezeiza de Buenos Aires, camí cap a Barcelona. La imatge corria a càrrec d'un fotògraf, un dels molts que es dedicaven a fer fotografies a la gent que marxava del país, normalment de manera involuntària i per raons polítiques. Aquestes fotos eren després venudes a les famílies que havien anat a l'aeroport per acomiadar familiars i amics. Un record que garantia que el familiar o amic estimat havia passat el control policial, a un preu assequible. Els detalls sobre aquest tipus de negocis precaris a partir del dolor- esperança de les diàspores i la imatge en sí mateixa, les coneixem perquè es tracta de la pròpia Nora, quan va deixar Buenos Aires per venir a viure a Barcelona. Si hagués de situar un punt d'atenció, un *punctum*, com proposava Roland Barthes sobre les imatges fotogràfiques, diria que es troba en el somriure. Un somriure entre alegre i nerviós. El somriure de quan ets molt jove i estàs a punt de dirigir-te cap a un lloc desconegut, energia i vulnerabilitat a parts iguals.

Moments de plata, l'arribada a Barcelona, una ciutat i una època que semblaven carregades de possibilitats. La Barcelona de 1977, amb el míting de la CNT a Montjuïc, l'aparició del FAGC (Front d'alliberament gay de Catalunya) el Raval i les Rambles de Nazario y Ocaña.

I a l'hora, els relats i moments solapats: la caspa de la dictadura i la seva grisor encara presents.

Com solapar una imatge de les Pintures Negres de Goya amb un fotograma de Kenneth Anger.

Des de la perspectiva *Porteña*, l'humor, la Tv i altres media amb narratives tardo-franquistes en general, tenien una capa extra de grisor. Aquesta idea del psicoanàlisis, de sospitar del món i cercar les coses darrere de les coses, tan pròpia de l'Argentina, segurament afegia estranyesa al context. Coses que també semblen pertànyer a un altre moment històric i polític: l'hospitalitat, la família extensa de les diàspores, la solidaritat entre artistes. (la idea d'un món de l'art on no estàs competint amb les amigues em sembla fascinant.)

Nora destaca - i em diu que puc posar els noms propis- l'amistat amb Eugeni Bofill i Rosa Álvarez. Per fer allò de citar i donar visibilitat als aspectes que no es solen destacar en catàlegs i biografies: les amistats, les cures i afectes entrecruats.

Relacions i afinitats entre grups i persones, amb barreja generacional, de classe social i professional.

Crec que actualment ja no es barregen tant les generacions en el context de l'art, almenys en el de Barcelona, que és el que millor conec. Tampoc tinc molt clar el tema de la barreja social, perquè tothom sembla ser precari, degut a les duríssimes condicions laborals, aptes només per a persones resilents disposades a viure sota mínims o bé gent amb "coixinets" familiars.

Segurament es donen un altre tipus de situacions quan la transversalitat ve donada, quan diversos orígens, identitats i recursos es troben. Un altre tipus de contacte amb la història recent, una altra manera d'impulsar-se cap endavant.

Un salt cap a una piscina que la majoria de cops no tenia aigua, com s'ha pogut veure amb el temps. Però joder, deuria haver estat bonic creure que al saltar es cauria a l'aigua.

Això és el que d'una manera segurament ingènua, sempre he envejat a les dècades que no he viscut: certa esperança en les coses. Recordo a Santiago Lopez Petit dient a una de les seves classes sobre el Situacionisme, que Nietzsche almenys tenia un mar on ofegar-se. I que ara mateix només tenim un desert davant nostre. Sense sentit.

Del tema de la varietat en els grups artístics i extensions d'amistats, passem a parlar de la necessitat d'esquerdes, escletxes i forats, la validesa i necessitat d'un pensament inestable.

Parlem de com a vegades, des de posicionaments polítics crítics amb el sistema, s'acaben limitant les possibilitats amb el principi de coherència, de zero concessions.

La coherència era la veu del camarada a Emma Goldman que ballar no era adequat ni corresponia amb el rigor que la lluita anarquista demanava, era la mateixa veu del Partit Comunista als anys 70, la de la CNT, que va veure massa ploma a Ocaña. Tantes lluites polítiques eliminant el goig i el plaer, la purpurina i la ploma.

Resumint, la coherència política o ideològica es una merda, perquè limita, paralitza el desig, impossibilita la desviació.

Si bé posicionar-se – qui parla i des d'on- és indispensable per a una narrativa situada, les lectures crítiques del present són inestables, fragmentàries i a l'hora interseccionals, tentaculars, correlatives.

En una entrevista recent l'escriptora i crítica d'art Chris Kraus deia que cal escriure des del present, més que sobre el present.

I què vol dir escriure des del present si no assumir la seva inestabilitat, el seu caràcter orgànic i ple de rizomes i forats en el temps, des d'on re-llegir els fets passats i projectar-se cap un futur incert, sense origen ni meta.

El món de l'art està ple de coherència, també. Una cosa que no he dit sobre la coherència, és que sempre fa aigües. En art es suposa per exemple, que si estudies a certs llocs, aquells amb bona fama (cap d'ells està a Barcelona, no patiu) tindràs feina en un museu. O si ets artista i t'agafen a una galeria, tindràs diners. Es suposa que si estàs exposant obra en una institució important, no pots estar pagant el lloguer del teu pis amb una feina a mitja jornada en algun altre lloc que no sigui Art perquè això fa lleig, i deu voler dir que tan bon artista o curator, no ets.

Però la broma està en que ni exposar a certs llocs i circular amb galeries, ni ser la curator d'una Biennial et manté flotant econòmicament a més d'un any – o mesos- vista.

Per tant, si no ets de les persones amb el "coixinet" familiar, et fots i has de treballar en varies coses a la vegada que et permetin mantenir el peu posat a la piscina (la que no té aigua) del món de l'art. Tot per seguir rodolant amunt i avall.

Una de les feines que sembla estar també bastant a baix del rànquing de coses guais a fer en art és la docència. Deu ser una cosa d'artistes, perquè la gent que vam fer història de l'art, creiem que acabar de profe en algun lloc era arribar molt amunt, perquè fer carreres d'humanitats i acabar amb feina era ja tot un triomf.

Però al marge dels marcadors d'èxit establerts per ideals de vida distorsionats, amb la Nora ens interessa parlar una estona sobre art i educació (més que de formació professional en sí).

És en una aula on la vaig conèixer, aquesta coincidència resultava també ineludible.

Els anys de docència a l'Escola d'Art i Disseny Llotja. La concessió al treball que fan els artistes: la formació en escoles d'art. Qui ensenyaria a fer art als artistes sinó altres artistes.

En la narrativa romàntica de l'artista geni o la més contemporània i perillosa de l'artista fàbrica o artista empresa, sovint les feines amb les que es paguen els bàsics no computen tant com els moments considerats cúspide de la carrera: una expo a tal lloc, una fira o biennal en aquella ciutat, una publicació molt ben rebuda, un simposi amb gent important.

L'artista Hito Steyerl (que per cert, també és docent) deia en una conversa amb Carles Guerra, que l'artista contemporani, convertit en fàbrica, passa a ocupar tots els rols possibles del sistema d'explotació laboral: amo, empleat i maquinària, tot en una sola entitat.

Una situació altament estressant: doncs el rendiment i possible fracàs de la factoria sencera, depèn de tu. O més aviat, confies i creus que depèn de tu. I llavors és terrible, perquè a les línies del currículum amb exposicions i beques, es sumaran molts moments de precarietat. És impossible que funcioni bé i amb èxit l'artista o la fàbrica dins d'un sistema que no funciona.

“ La docència no és obra però comparteix preocupacions” comenta la Nora en relació a la docència i també al projecte en curs, amb Creadors en residència, un programa anual de col·laboracions entre artistes i professorat d'escoles o instituts a Barcelona.

No és la primera vegada tampoc, que algú que es dedica a la producció d'obra i a la docència, em comenta que el retorn a les aules té altre potències. Lectures, mirades des de realitats i posicions diferents trobant-se, converses intergeneracionals, bibliografies i referències disperses, tot plegat, un cúmul de material i experiències que també trenquen amb la idea de que l'artista és un ésser solitari que fa obres personals des de la solitud d'un estudi.

Parlar de producció artística és parlar de feina, i parlar de feina en art és parlar de precarietat.

Impossible separar-ho tot plegat també del context, del moment, de la societat i el malestar.

Però llavors amb la Nora fem un salt temàtic, i per parlar del present ens passem a Walter Benjamin i a Kafka, autors presents en l'obra de la Nora, i també en les lleixes i bibliografies, tant seves com meves. Gustos compartits.

En l'obra de Kafka, hi ha molta desterritorialització del llenguatge: un autor jueu escrivint en alemany a Praga. (Praga o *Praha* en txec, també vol dir llindar.)

En aquestes zones grises i de llindars entre idiomes i territoris, el problema de com escriure es transforma en oportunitat, amb un llenguatge bàsic, sense efectes especials ni dogmes.

El resultat podria ser similar al punk: un llenguatge directe que parla del malestar social.

També es podria considerar molt punk la idea de Kafka de cremar tota la seva obra, desig pòstum que va comunicar al seu editor Max Brod (i que per sort no va ser realitzat).

Però aquest ja seria un altre tema, sobre amb quin gest, quin punt i final es posa a l'obra, i el valor d'aquest gest, el darrer d'un artista.

La polisèmia, varis significats i lectures simultànies, en una sola paraula o relat. “ Esperant davant la porta de la llei” o “El missatge de l'emperador” dos relats breus de Kafka, dues situacions desencadenades per una acció simple - comunicar un missatge o que t'obrin una porta - que esdevenen impossibles d'acomplir.

Impossible de tancar en un sol sentit o significat: què és l'art, què és la justícia, l'amor, la vida.

Res té resposta, o en té moltes, i tot procés de coneixement s'assembla més a Sísif empenyent la pedra muntanya amunt que al triomf de conquerir un cim.

“Casa tomada” de Cortázar, tindria aquest valor de múltiples interpretacions: dos germans benestants, a Buenos Aires, viuen sols i tancats a la seva casa. Passen els dies tancats, fins que se'n adonen de que la casa està sent presa per desconeguts.

Escrit al 1945, el relat es podia llegir com al pànic de la burgesia a la col·lectivització comunista.

Llegit al 1977, podia ser entès com la dictadura militar entrant a les llars.

El temps i context, també afecten les interpretacions.

De la mateixa manera que les vivències personals, afecten les nostres lluites i aliances. Com en el projecte que m'explica Nora sobre La fabrica de seda, una de les darreres colònies tèxtils al Prat del Llobregat. Els formats paternalistes d'explotació laboral tenen varies interpretacions, capes emocionals, més pròpies d'una família que d'una empresa. Imagino la Carta al pare de Kafka en una versió treballador a l'amo. Retrets, i rancúnies, però també un vincle definitori.

Han passat ja unes tres hores a l'estudi de la Nora. La música clàssica segueix sonant a l'emissora de ràdio. Les fotocòpies que portava ara estan més plenes d'apunts i notes escrites en el revers blanc de les fulles. No he encès la gravadora del mòbil en cap moment, confio en que la conversa, orgànica i fluïda, podrà ser plasmada de la mateixa manera; amb salts temàtics, esquerdes i forats. Era justament en la indefinició d'una conversa on volíem iniciar una deriva de mirades i lectures, projectes i situacions, història recent i futurs imaginables.

La deriva com a recorregut on les possibilitats no s'esgoten i on els errors tàctics com perdre's o donar voltes, esdevenen estratègia contra l'hegemonia de l'eficàcia.

Irina Mutt